

The Role of Digital Skills in Promoting Online Privacy Literacy of Undergraduate Students at Razi University

Zohreh Azizi

PhD. Student, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. z.azizi.1400@ut.ac.ir

Saleh Rahimi

Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding author). s.rahimi@razi.ac.ir

Vakil Ahmadi

Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran. v.ahmadi@razi.ac.ir

Abstract

Purpose: In the age of the internet and with students' growing reliance on this interactive medium, coupled with the rise in cybercrimes that infringe upon individuals' privacy, online privacy literacy can serve as a crucial tool in mitigating such harms online. Several factors can contribute to enhancing this literacy. This study seeks to investigate the impact of digital skills on enhancing online privacy literacy among undergraduate students at Razi University in Kermanshah.

Method: The present research is of an applied type and was conducted using a survey method. The statistical population includes 7774 undergraduate students of Razi University in Kermanshah in 2018-2019. The sample size was determined to be 366 people using Morgan's table through a stratified random sampling method. Researcher-developed online privacy literacy and digital skills questionnaires were utilized to collect data. The validity and reliability of the questionnaires were confirmed through content validity methods and Cronbach's alpha coefficient, respectively. Additionally, descriptive and inferential statistics were employed to analyze the findings using SPSS software version 24.

Findings: The results showed that the online privacy literacy level of undergraduate students is lower than average. However, the students' digital skills level is moderate. Additionally, based on data analysis, digital skills have an impact factor of 0.49 on knowledge of the performance of online service providers, 0.29 on knowledge of information protection laws, 0.51 on knowledge of technical aspects of online privacy, 0.51 on technical skills, 0.40 on social skills, and 0.61 on the overall online privacy literacy scale. The study concludes that as digital skills increase, online privacy literacy and all its components also improve.

Conclusion: Due to the effectiveness of digital skills in enhancing online privacy literacy to uphold privacy on the Internet, it is imperative to provide the essential training and implement measures to enhance students' digital skills. This will elevate their security levels while using the Internet, consequently reducing numerous privacy risks and challenges they may encounter.

Keywords: Online Privacy Literacy, Digital Skills, Internet, Razi University.

Cite this article: Azizi, Z., Rahimi, S. & Ahmadi, V. (2024). *Sciences and Techniques of Information Management*, 10(1): 7-30. <https://doi.org/10.22091/STIM.2021.7113.1611>

Received: 2023-11-03 ; Revised: 2023-12-07 ; Accepted: 2024-01-02 ; Published online: 2024-03-22

© The Author(s).

Article type: Research Article

Published by: University of Qom.

نقش مهارت‌های دیجیتال در ارتقای سواد حریم خصوصی بر خط دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی

زهرة عزیزى

دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

z.azizi.1400@ut.ac.ir

صالح رحیمی

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده

مسئول). s.rahimi@razi.ac.ir

وکیل احمدی

استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. v.ahmadi@razi.ac.ir

چکیده

هدف: با توجه به زندگی در عصر اینترنت و استفاده روزافزون دانشجویان از این رسانه تعاملی و از سویی افزایش جرایم نقض حریم خصوصی افراد در فضای مجازی، سواد حریم خصوصی برخط می‌تواند نقش مؤثری در کاهش این نوع آسیب‌ها از اینترنت داشته باشد. عوامل مختلفی می‌توانند در افزایش این سواد مؤثر باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مهارت‌های دیجیتال در ارتقای سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه است.

روش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۷۷۴ نفر از دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ است. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان، ۳۶۶ نفر و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعیین شد. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه محقق‌ساخته سواد حریم خصوصی برخط و پرسشنامه مهارت‌های دیجیتال استفاده شد. روایی و پایایی پرسشنامه‌ها به ترتیب با روش‌های روایی محتوا و ضریب آلفای کرونباخ تأیید گردید. همچنین جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. نسخه ۲۴ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد سطح سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان کارشناسی کمتر از متوسط است. اما سطح مهارت‌های دیجیتال دانشجویان در حد متوسطی قرار دارد. همچنین براساس تحلیل داده‌ها، مهارت‌های دیجیتال با ضریب تأثیر ۰/۴۹ بر آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط، با ضریب تأثیر ۰/۲۹ بر آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات، با ضریب تأثیر ۰/۵۱ بر آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط، با ضریب تأثیر ۰/۵۱ بر مهارت‌های فنی و با ضریب

استناد به این مقاله: عزیزى، زهرة؛ رحیمی، صالح؛ احمدی، وکیل (۱۴۰۳). نقش مهارت‌های دیجیتال در ارتقای سواد حریم خصوصی برخط

دانشجویان کارشناسی دانشگاه رازی. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۱۰(۱): ۷-۳۰. <https://doi.org/10.22091/STIM.2021.7113.1611>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۹/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۲؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۱/۰۳

ناشر: دانشگاه قم

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان.

تأثیر ۰/۴۰ بر مهارت‌های اجتماعی تأثیر دارد و با ضریب تأثیر ۰/۶۱ بر مقیاس کلی سواد حریم خصوصی برخط مؤثر است. یعنی با بالا رفتن سطح مهارت‌های دیجیتال، سواد حریم خصوصی برخط و همه مولفه‌های آن نیز افزایش می‌یابد. **نتیجه‌گیری:** با توجه به مؤثر بودن سطح مهارت‌های دیجیتال بر افزایش سواد حریم خصوصی برخط در جهت حفظ حریم خصوصی در اینترنت، باید آموزش و اقدامات لازم در جهت ارتقاء مهارت‌های دیجیتال دانشجویان ارائه شود تا سبب افزایش سطح امنیت آنان در استفاده از اینترنت گردد و بدین وسیله می‌توان بسیاری از خطرات و چالش‌های آنان را در مورد حریم خصوصی‌شان کاهش داد.

کلیدواژه‌ها: سواد حریم خصوصی برخط، مهارت‌های دیجیتال، اینترنت، دانشگاه رازی کرمانشاه، دانشجویان.

۱. مقدمه

اینترنت در طی دهه‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته و استفاده از آن به عنوان یک ابزار برای ارتباطات، سرگرمی و بازارهای تجاری گسترش قابل ملاحظه‌ای یافته است و زندگی انسان را بیشتر از هر چیز دیگری دستخوش تغییرات ساخته است. هرچند بسیاری از این تغییرات موجب بهبود زندگی انسان شده‌اند، اما پیامدهای استفاده از اینترنت همیشه مثبت و مفید نبوده‌اند. یکی از مهم‌ترین پیامدهای استفاده از اینترنت و عصر دیجیتال این است که دیوار پیرامون زندگی انسان‌ها را شفاف و شفاف‌تر ساخته است؛ به نحوی که بسیاری از جنبه‌های پنهان زندگی آنان، قابل رؤیت شده است. تغییر زندگی شهروندان از «زندگی خصوصی» به «زندگی عمومی» از مهم‌ترین پیامدهای عصر اطلاعات است (جمشیدی، ۱۳۹۶، ص ۸۸).

امروزه اینترنت، تجاوز و تعدی به حریم خصوصی اشخاص را که از بنیادی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق برای بشر تلقی می‌شود، بیش از پیش سهل‌الوصول کرده است؛ به گونه‌ای که مجرمان در اقصی نقاط جهان فارغ از مرزهای جغرافیایی، اطلاعات افراد را مورد تعرض قرار می‌دهند. پیش از ظهور اینترنت توانایی ورود به حریم خصوصی اشخاص و سرقت اطلاعات محدود بود، با ظهور آن امکان طرح‌ریزی و هتک حریم خصوصی و سرقت اطلاعات سری و خصوصی اشخاص فراهم شد، به نحوی که پیش از آن تصورش هم نمی‌رفت. از طرف دیگر، میل شدید و روزافزون کاربران برای برخط بودن و انجام کارهای شخصی خود در اینترنت این فضا را به عنوان محملی مناسب برای نقض حریم خصوصی تبدیل می‌کند. امروزه به ویژه با گسترش تلفن‌های هوشمند و نرم‌افزارهای کاربردی آن‌ها و نیز توسعه اینترنت‌های همراه، اکثر کاربران تقریباً در همه ساعات شبانه‌روز برخط هستند و بسیاری از کارهای خود را از راه رفتن تا غذا خوردن و مکان‌های مورد علاقه و خواندن خبر را در شبکه‌های اجتماعی پی می‌گیرند و یا با گسترش تجارت الکترونیک از طریق اینترنت، بسیاری از اطلاعات مثل شماره کارت اعتباری خود را در اختیار وب‌سایت‌ها و دیگران قرار می‌دهند. وجود چنین اطلاعاتی در اینترنت بسیاری از افراد و سازمان‌ها را که به دنبال استفاده از اطلاعات به انگیزه‌های مختلف هستند، وسوسه می‌کند تا از این محیط استفاده کنند (فتحی و شاهمرادی، ۱۳۹۶، ص ۲۳۸-۲۳۵). بنابراین، یکی از نگرانی‌های اساسی درباره برخط بودن کاربران اینترنت، حفظ حریم خصوصی‌شان است. برای هر فرد ممکن است اطلاعات خاصی حریم خصوصی او به حساب آید که اگر از طریق اینترنت یا هر روش دیگری فاش شود، ضررهای هنگفتی به شخصیت، موقعیت، مال یا آبروی او وارد شود. اطلاعاتی مانند مسائل خانوادگی یا مالی یا پزشکی از این نوع اطلاعات است (منافی و رضایت‌پور، ۱۳۹۷، ص ۱۳).

۲. بیان مسئله

یکی از جدی‌ترین دلایلی که سبب گسترش جرایم نقض حریم خصوصی در فضای اینترنت شده است، نبود آگاهی در مورد شیوه‌های حفظ حریم خصوصی و امنیت در میان کاربران این فناوری است. چرا که همواره افراد سودجویی وجود دارند که با سرقت اطلاعات شخصی، افراد ناآگاه را مورد سوء استفاده قرار می‌دهند. لذا، اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه مؤثر و روزآمد در این راستا از مهم‌ترین پیش‌نیازهای حفاظت از حریم خصوصی در عصر دیجیتال است. اگرچه فناوری اطلاعات، معمولاً یکی از عمده‌ترین دلایل نقض حریم خصوصی تلقی می‌گردد، راه‌های گوناگونی نیز وجود دارد که از طریق آن‌ها این فناوری، خود قادر به حمایت از محرمانگی و پیشگیری از نقض آن می‌باشد. امروزه رهنمودها و شیوه‌های محافظت از حریم خصوصی که با روش‌های علمی طراحی شده‌اند، مورد استفاده قرار می‌گیرند. این امکانات، طیف وسیعی از تمهیدات و راهکارها از روش شناسایی بر مبنای اطلاع‌رسانی اخلاقی تا رمزنگاری به منظور محافظت از اطلاعات شخصی در مقابل استفاده غیرمجاز را دربرمی‌گیرد (محسنی و صوفی‌زمر، ۱۳۹۶، ص ۱۷۲). در واقع اینترنت به مثابه یک تیغ دو لبه‌ای است که با آموزش صحیح و فرهنگ‌سازی کاربران آن و استفاده‌کنندگان می‌توان به وسیله آن عقلانیت ارتباطی را گسترش داد (فرخ‌نیا و لطفی، ۱۳۹۰، ص ۹۴).

نبود سواد لازم برای استفاده صحیح از این فضای پیش‌رو و ضعف آموزش‌های لازم به افراد جامعه، موجب شده است که استفاده از اینترنت به خطری برای نقض حریم خصوصی منجر شود. اما افراد با وجود تمایل برای حفاظت از حریم خصوصی، توانایی و مهارت لازم را در این زمینه ندارند. مطالعات مختلف (پاین^۱ و همکاران، ۲۰۰۷؛ ویلس و زلکوویچ^۲، ۲۰۱۱) نشان می‌دهد که کاربران نگران حفظ حریم خصوصی‌شان در اینترنت بوده و مایل به حفاظت از آن هستند. اما تحقیقاتی نیز نشان می‌دهد که کاربران با وجود داشتن این نگرانی، داوطلبانه اطلاعات شخصی خود را در اینترنت افشاء می‌کنند (آکویتی و گراس^۳، ۲۰۰۶؛ برونستاین^۴، ۲۰۱۴؛ دباتین^۵ و همکاران، ۲۰۰۹؛ توفکسی^۶، ۲۰۰۸؛ ژیتمیرسکی - جفت و براتس‌پیس^۷، ۲۰۱۴)، پژوهشگران یکی از دلایل

<http://stjm.gom.ac.ir>

1. Paine
2. Wills & Zeljkovic
3. Acquisti & Gross
4. Bronstein
5. Debatin
6. Tufekci
7. Zhitomirsky-Geffet & Bratspiess

این تناقض را نبود سواد حریم خصوصی برخط^۱ کاربران می‌دانند (به نقل از: وینبرگر، بوهنیک و ژیتمیرسکی - جفت^۲، ۲۰۱۷، ص ۴).

سواد حریم خصوصی برخط به عنوان دانشی برای حفاظت از اطلاعات شخصی، سواد ضروری برای زندگی در عصر دیجیتال است که با فراهم کردن دانش در مورد آگاهی از عملکرد سازمان‌ها، مؤسسات و ارائه‌دهندگان خدمات برخط^۳، آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط و حفاظت از داده‌ها^۴، آگاهی از قوانین و جنبه‌های قانونی حفاظت از داده‌های برخط^۵ و آگاهی از راهکارهای لازم برای کنترل حریم خصوصی فردی^۶، کاربران را در حفظ اطلاعات‌شان یاری می‌رساند (ترپت^۷ و همکاران، ۲۰۱۵، ص ۲). دباتین^۸ (۲۰۱۱، ص ۵۱) سواد حریم خصوصی را یک نگرانی آگاهانه برای حفظ حریم خصوصی و راهبردهای مؤثر برای محافظت از آن تعریف می‌کند. این سواد، مهارتی است که لازم است کاربران در کنار استفاده از اینترنت به عنوان یک رسانه تعاملی به آن مجهز شوند. چرا که استفاده از اینترنت بدون داشتن سواد حریم خصوصی برخط، می‌تواند با اثرات نامطلوبی همراه باشد. بدین لحاظ لازم است که کاربران نسبت به کسب این سواد در همه ابعاد آن اقدام کنند و از آسیب‌ها و زیان‌های ناشی از عدم کسب سواد حریم خصوصی برخط در امان باشند.

یکی از عواملی که بر رفتار حفاظت از حریم خصوصی در محیط اینترنت تأثیر می‌گذارد، بهره‌گیری از مهارت‌های دیجیتال است (فریس^۹ و همکاران، ۲۰۰۴؛ هارگیتای^{۱۰}، ۲۰۰۷، نیومن^{۱۱}، ۱۹۹۱؛ به نقل از: پارک^{۱۲}، ۲۰۱۳، ص ۲۳۳). عبارت سواد دیجیتال که برای اولین بار توسط گیلستر^{۱۳} در سال ۱۹۹۷ مطرح شد، مفهومی بسیار گسترده است و مجموعه‌ای از مهارت‌های سودمند از

1. Online Privacy Literacy (OPL)
2. Weinberger, Bouhnik & Zhitomirsky-Geffet
3. Knowledge about practices of organizations, institutions and online services providers
4. Knowledge about technical aspects of online privacy and data protection
5. Knowledge about laws and legal aspects of online data protection
6. Knowledge about user strategies for individual privacy regulation
7. Trepte
8. Debatin
9. Freese
10. Hargittai
11. Neuman
12. Park
13. Gilster

توانایی تولیدی و استراتژیک تا مهارت‌های شناختی را شامل می‌شود (کالوانی^۱ و همکاران، ۲۰۱۲؛ به نقل از: میرزایی، صراف‌زاده و خندان، ۱۳۹۸، ص ۴).

طبق تعریف انجمن کتابداری آمریکا، سواد دیجیتال توانایی استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای پیدا کردن، ارزیابی، ایجاد و انتقال اطلاعات است که به شناخت و مهارت‌های فنی نیاز دارد (ویسر^۲، ۲۰۱۲؛ به نقل از: ویسنگر^۳، ۲۰۱۷، ص ۳۸۰). باسواد دیجیتال شدن نیازمند توسعه مجموعه‌ای از مهارت‌های فنی، شناختی و عاطفی - اجتماعی است. یک فرد باسواد دیجیتال باید قادر به کار کردن با انواع رایانه‌ها و دیگر ابزارهای دسترسی باشد، به طور مؤثر اطلاعات را برای اهداف یادگیری جستجو، پیدا و ارزیابی کند؛ مهارت‌های توسعه را در استفاده از ابزار تکنولوژیکی برای انجام وظایف انتخاب نماید؛ حل مسئله کند؛ به طور مناسب در انجمن‌های (جوامع) برخط فعالیت داشته باشد و خود را از آسیب دیدن در محیط‌های دیجیتال دور نگاه دارد (محمد یاری و ساین^۴، ۲۰۱۴، به نقل از: حسینی، ۱۳۹۶، ص ۴۸).

برنامه توسعه سواد دیجیتال جی.آی.سی.ا.س.^۵ توانمندی‌های مربوط به سواد دیجیتال را به هفت بخش به شرح زیر تقسیم کرده و سایر سوادها را زیر مجموعه سواد دیجیتال آورده است:

۱) سواد رسانه‌ای: مطالعه انتقادی و تولید خلاقانه ارتباطات حرفه‌ای و تحصیلی در دامنه‌ای از رسانه‌ها،

۲) سواد اطلاعاتی: یافتن، تفسیر، ارزیابی، مدیریت و اشتراک اطلاعات،

۳) ارتباط و همکاری: مشارکت در شبکه‌های دیجیتالی برای یادگیری و پژوهش،

۴) مدیریت شغلی و هویت: مدیریت شناخت دیجیتال و هویت آنلاین،

۵) علم و دانش دیجیتال: مشارکت در فعالیت‌های تحصیلی، حرفه‌ای و پژوهشی که به نظام‌های دیجیتال مرتبط است،

۶) مهارت‌های یادگیری: مطالعه و یادگیری مؤثر در محیط‌های دیجیتال قوی رسمی مثل دوره‌های آموزش مجازی رسمی و غیررسمی همچون دوره‌های آموزش مجازی کتابخانه‌ها،

۷) سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات: پذیرش، سازگاری و استفاده از ابزارها، برنامه‌ها و خدمات دیجیتال (میرزایی، صراف‌زاده و خندان، ۱۳۹۸، ص ۴-۵). با توجه به این اجزاء، انواع سواد،

1. Calvani
2. Visser
3. Wissinger
4. Mohammadyari & Singh
5. JISC

زیرمجموعه‌ای از سواد دیجیتال قرار می‌گیرد.

در برخی منابع (مثل: بک^۱ و همکاران، ۲۰۲۱؛ نلسون، کوریر و جوزف^۲، ۲۰۱۱، ص ۹۷) و همچنین طبق بیانیه ایفلا (۲۰۱۷)، مهارت حفاظت از حریم خصوصی برخط یکی از ابعاد سواد دیجیتال است و بیان می‌کند که سواد دیجیتال حاوی مهارت‌هایی است که به شهروندان دیجیتال، در نقش افرادی که باید با رفتارهای امنیتی، قانونی و اخلاقی در استفاده از فناوری‌های دیجیتال آشنا باشند، کمک می‌نماید تا بتوانند به خوبی دانش خود را با عصر اطلاعات تطبیق دهند. اما در برخی منابع دیگر (مثل: ویسنگر، ۲۰۱۷، ص ۳۷۹) بین سواد حریم خصوصی برخط و سواد دیجیتال تفاوت قائل شده‌اند. در واقع با وجود همپوشانی‌هایی که بین سواد دیجیتال و سواد حریم خصوصی برخط وجود دارد، طبق تعاریف، هر یک متفاوت هستند.

تاکنون نقش سواد دیجیتال در مهارت و آگاهی از مؤلفه‌های سواد حریم خصوصی برخط افراد، مشخص نشده است. بنابراین، پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به این سؤال است که آیا توانایی استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات افراد، در افزایش سواد افراد در حفاظت از اطلاعات شخصی نقش دارد؟ چرا که به لحاظ اهمیت فراوان مسئله سواد حریم خصوصی برخط به عنوان یکی از ضروریات عصر دیجیتال، نیازمند آن است که توجه بیشتری به عوامل مؤثر بر آن صورت گیرد تا بتوان از نتایج آن در جهت بهره‌گیری از سواد حریم خصوصی برخط استفاده کرد.

۳. پیشینه پژوهش

مرور پژوهش‌های مربوط به مهارت‌های دیجیتال و حریم خصوصی برخط نشان می‌دهد که پژوهشگران تحقیقات متعددی را پیرامون این موضوع انجام داده‌اند که در ادامه به آنها اشاره شده است. حسینی و شاکری (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی درک اثر یادگیری الکترونیک بر عملکرد دانشجویان به منظور مشخص کردن نقش سواد دیجیتال پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سواد دیجیتال استفاده از یادگیری را برای فرد آسان می‌کند و باید هنگام تأثیر آن‌ها بر عملکرد افراد، بررسی شود.

سیاسی‌راد و بیچرانلو (۱۳۹۶)، در پژوهشی ضمن بررسی تناقض حریم خصوصی، مزایا و خطرهای خودافشاشدگی را مطرح کرده و براساس سواد حریم خصوصی برخط، برخی از راهبردهای اجتماعی و فناوریانه را برای حل تناقض حریم خصوصی معرفی کرده‌اند.

1. Beck

2. Nelson, Courier & Joseph

ادبی فیروز‌جاه، یمینی فیروز و یمینی فیروز (۱۳۹۷)، نیز در پژوهشی به بررسی تأثیر سواد دیجیتالی بر افزایش سطح علمی دانشجویان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سواد دیجیتالی و تمامی مؤلفه‌های آن در افزایش سطح علمی دانشجویان تأثیرگذار است و می‌تواند نگرشی مثبت برای دانشجویان در جهت یادگیری ایجاد کند.

رحیمی، احمدی و عزیزی (۱۳۹۹)، در پژوهشی ضمن بررسی نگرانی‌های حریم خصوصی افراد در اینترنت و تناقض حریم خصوصی، به سواد حریم خصوصی برخط و ابعاد آن، تهدیدات حریم خصوصی و راهکارهای حفظ آن و همچنین راه رسیدن به سواد حریم خصوصی برخط پرداختند و در نهایت، پیشنهادهایی برای افزایش این سواد ارائه دادند.

عزیزی، رحیمی و احمدی (۱۳۹۹)، در پژوهشی دریافتند که سطح سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان کمتر از مقدار متوسط است. همچنین مقطع تحصیلی و سابقه استفاده از اینترنت، با سواد حریم خصوصی برخط ارتباط معناداری دارند. آنان در پژوهش دیگری (۱۴۰۰) نشان دادند که مهارت‌های اینترنت، خودکارآمدی حریم خصوصی برخط، آگاهی از نظارت برخط، نگرانی از حریم خصوصی برخط و آگاهی از خطرات حریم خصوصی برخط، عوامل موثر بر سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان هستند.

روتمن^۱ (۲۰۰۹)، در پژوهشی چارچوبی را برای سواد حریم خصوصی در زمینه رسانه‌های اجتماعی ارائه کرد که شامل پنج مؤلفه بود: درک جنبه‌های مختلف اطلاعات شخصی، شناخت تعاملات اجتماعی برخط به عنوان یک مکان برای تهدیدات بالقوه حریم خصوصی، درک نتایج احتمالی انتشار اطلاعات در تعاملات اجتماعی برخط، ارزیابی خطرات و مزایای به اشتراک‌گذاری اطلاعات شخصی، تصمیم‌گیری در مورد زمان و چگونگی به اشتراک‌گذاری اطلاعات شخصی.

ویجس^۲ و همکاران (۲۰۱۲)، نیز در پژوهشی مفهومی را با عنوان سواد حریم شخصی، به منظور توضیح نگرش مصرف‌کنندگان در مورد پردازش اطلاعات شخصی ارائه دادند و شاخص سواد حریم خصوصی را تعیین کردند.

پارک (۲۰۱۳)، در پژوهشی تأثیر سه بعد سواد دیجیتال (آشنایی با جنبه‌های فنی اینترنت، آگاهی از شیوه‌های نظارت سازمان‌ها و درک سیاست‌های حفظ حریم خصوصی) را در ارتباط با رفتارهای حریم خصوصی برخط بررسی کرد و نشان داد که دانش سواد دیجیتال کاربر، قدرت زیادی برای پیش‌بینی رفتار کنترل حریم خصوصی دارد.

1. Rotman
2. Veghes

لیت و هارگیتای^۱ (۲۰۱۴) در پژوهشی ۵۴۷ فرد بالغ را مورد بررسی قرار دادند و متوجه شدند پاسخ‌گویانی که سواد دیجیتال بیشتری داشتند، به احتمال کمتری با تجربیات منفی استفاده از اینترنت روبرو می‌شوند.

تریت و همکاران (۲۰۱۵) نیز از طریق تحلیل منابع، مقیاسی را برای سواد حریم خصوصی برخط با پنج بعد (آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط، آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط، آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات، آگاهی از دستورالعمل‌های حفاظت از اطلاعات و آگاهی از راهکارهای لازم برای کنترل فردی) مطرح کردند.

بارتس و دینلن^۲ (۲۰۱۶)، در پژوهشی اظهار داشتند که افرادی که وقت بیشتری را در فیس‌بوک صرف می‌کنند و کسانی که در تغییر تنظیمات حریم خصوصی تجربه بیشتری دارند، سواد حریم خصوصی برخط بیشتری نیز دارند و همچنین، سواد حریم خصوصی برخط باعث افزایش رفتار حفاظت حریم خصوصی می‌شود.

نتایج پژوهش وینبرگر، ژیتمیرسکی - جفت و بوهنیک (۲۰۱۷) نشان داد که عوامل انگیزشی مانند نگرانی کاربران از حفظ حریم خصوصی و حس ناشناس بودن هنگام بازدید از وبسایت، قوی‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده سطح سواد حریم خصوصی برخط کاربران هستند.

سیدری^۳ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیرات یک مداخله آموزشی بلندمدت برای افزایش دانش و مهارت‌های دیجیتالی دانشجویان در محافظت از حریم خصوصی‌شان در شبکه‌های اجتماعی پرداختند. نتایج آنان نشان داد که این آموزش در افزایش آگاهی از حریم خصوصی و اتخاذ استراتژی‌های حفاظتی موثر هستند.

در پژوهشی لی و الخالدی^۴ (۲۰۲۰) به این نتیجه رسیدند که میزان سواد دیجیتال در درک پلتفرم‌های آنلاین و حریم خصوصی داده‌ها اهمیت دارد و در نهایت به افزایش اعتماد دیجیتال کمک می‌کند.

مرور پیشینه‌ها نشان می‌دهد که اکثر پژوهش‌های مربوط به سواد حریم خصوصی برخط به عنوان سواد مستقل طی چند سال اخیر انجام شده است، و تنها تعداد انگشت‌شماری از پژوهش‌ها در داخل کشور به این موضوع پرداخته‌اند و از طرف دیگر پژوهشی که به طور مستقیم نقش مهارت‌های

1. Litt & Hargittai

2. Bartsch & Dienlin

3. Sideri

4. Lee & Al khaldi

دیجیتال را در میزان سواد حریم خصوصی برخط نشان دهد، یافت نشد.

۴. اهمیت و ضرورت پژوهش

اگرچه مفهوم حریم خصوصی از موضوعات شناخته شده‌ای است که درباره آن کتاب‌ها و مقالات متعددی نوشته شده است، ولی حریم خصوصی در فضای مجازی، موضوعی است که با گسترش استفاده از اینترنت و خطراتی که برای نقض حریم خصوصی افراد به وجود می‌آید، بیش از پیش مطرح شده است. مطالعه در مورد سواد حریم خصوصی برخط یکی از مباحث نوپدید به‌شمار می‌آید که از سابقه زیادی برخوردار نیست و پژوهش‌های محدودی که در این زمینه در خارج از کشور انجام شده، اغلب در محدوده شناسایی ابعاد سواد حریم خصوصی برخط بوده و در آن‌ها توجه چندانی به عوامل مؤثر بر این سواد نشده است، همین امر، ضرورت تحقیقاتی از این دست را بیشتر می‌کند. از طرف دیگر، با وجود وابستگی سواد حریم خصوصی برخط به سواد دیجیتال، بررسی متون پژوهشی داخل کشور نشان داد که این دو مفهوم جدای از یکدیگر مورد بررسی قرار گرفته‌اند. بنابراین، پژوهش حاضر درصدد است تا به بررسی نقش مهارت‌های دیجیتال در سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی بپردازد. از آنجایی که جوانان بیشترین درصد کاربران اینترنت را تشکیل می‌دهند و قشر عظیم این جوانان در دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل هستند، امید است ارائه راهکارهایی در این زمینه باعث شود دانشجویان به سطح مطلوبی از سواد حریم خصوصی برخط دست یابند. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند در بهبود برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مدارس، نهادهای فرهنگی کشور، دستگاه‌های اجرایی دولتی، رسانه‌ها و سایر مراکزی که می‌توانند در این امر نقشی داشته باشند، مؤثر باشد.

<http://stim.gom.ac.ir>

۵. اهداف پژوهش

با توجه به متغیرهای پژوهش، اهداف این پژوهش عبارتند از:

- ✦ تعیین نقش مهارت‌های دیجیتال در میزان سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی،
- ✦ تعیین نقش مهارت‌های دیجیتال در میزان هر یک از زیرمقیاس‌های سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی.

۶. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و با روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۷۷۷۴ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه رازی در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ است.

حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان، ۳۶۶ نفر و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعیین شد. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه محقق‌ساخته ۲۵ سوالی مهارت‌های دیجیتال که براساس ۵ مؤلفه (مهارت‌های فنی، مهارت‌های انتقادی، مهارت‌های اطلاعاتی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های امنیتی) مهارت‌های دیجیتال بوده و در مقاله رودریگز-دو-دیوس و ایگارتوا (۲۰۱۶) مطرح شده است، می‌باشد. همچنین پرسشنامه محقق‌ساخته سواد حریم خصوصی برخط (عزیزی، رحیمی و احمدی، ۱۳۹۹)، که براساس ۴ مؤلفه‌ی (آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط، آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط، آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات و آگاهی از راهکارهای لازم برای کنترل فردی شامل مهارت‌های فنی و مهارت‌های اجتماعی) پرسشنامه سواد حریم خصوصی برخط مازور، تایتچ و تربت^۱ (۲۰۱۷) تهیه شده و دارای ۲۰ سوال است. برای پرسشنامه‌ها از مقیاس درجه‌بندی پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده که شامل گزینه‌های خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد بوده و به ترتیب نمره (۱، ۲، ۳، ۴ و ۵) برای آن‌ها در نظر گرفته شده است. روایی پرسشنامه توسط اساتید و متخصصین مورد تأیید قرار گرفت و جهت سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. نتایج به‌دست آمده نشانگر قابلیت اعتماد بالای ابزارهای پژوهش است. جداول زیر نتایج به دست آمده را نشان می‌دهند.

جدول ۱- نتایج آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی اکتشافی سازه‌های متغیر سواد حریم خصوصی برخط

سواد حریم خصوصی برخط	کیزرمیر	بارتلت	درجه آزادی	سطح معناداری	پایایی کل
	۰/۸۸۳	۲۵۸۹/۵۶۰	۱۹۰	۰/۰۰	۰/۸۷۳
مؤلفه	سوالات	بار عاملی	پایایی گویه		
آگاهی از شیوه ارائه‌دهندگان خدمات برخط	سؤال ۱	۰/۵۹۳	۰/۷۳۵		
	سؤال ۲	۰/۴۵۷			
	سؤال ۳	۰/۵۸۴			
	سؤال ۴	۰/۷۰۷			
آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات	سؤال ۵	۰/۷۴۴	۰/۸۴۰		
	سؤال ۶	۰/۸۱۳			
	سؤال ۷	۰/۷۵۶			
	سؤال ۸	۰/۷۵۳			

پایایی کل	سطح معناداری	درجه آزادی	بارتلت	کیزرمیر	سواد حریم خصوصی برخط	
۰/۸۷۳	۰/۰۰	۱۹۰	۲۵۸۹/۵۶۰	۰/۸۸۳		
پایایی گویه	بار عاملی		سوالات		مؤلفه	
۰/۷۵۵	۰/۴۸۸		سؤال ۹		آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط	
	۰/۷۶۷		سؤال ۱۰			
	۰/۷۳۶		سؤال ۱۱			
	۰/۷۳۱		سؤال ۱۲			
۰/۶۲۱	۰/۵۱۱		سؤال ۱۳		مهارت‌های فنی	آگاهی از راهکارهای لازم برای کنترل فردی
	۰/۶۳۷		سؤال ۱۴			
	۰/۶۵۹		سؤال ۱۵			
	۰/۶۲۹		سؤال ۱۶			
۰/۷۷۴	۰/۶۹۰		سؤال ۱۷		مهارت‌های اجتماعی	
	۰/۵۳۸		سؤال ۱۸			
	۰/۸۲۲		سؤال ۱۹			
	۰/۷۲۸		سؤال ۲۰			

جدول ۲- نتایج آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی اکتشافی سازه‌های متغیر مهارت‌های دیجیتال

پایایی کل	سطح معناداری	درجه آزادی	بارتلت	کیزرمیر	مهارت‌های دیجیتال	
۰/۹۲	۰/۰۰	۳۰۰	۳۴۳۴/۳۰۳	۰/۹۳۱		
پایایی گویه	بار عاملی		سوالات		مؤلفه	
۰/۸۲	۰/۶۳		سؤال ۱		مهارت‌های فنی	
	۰/۶۳		سؤال ۲			
	۰/۷۰		سؤال ۳			
	۰/۵۷		سؤال ۴			
	۰/۴۴		سؤال ۵			
	۰/۴۷		سؤال ۶			
۰/۸۲	۰/۵۴		سؤال ۷		مهارت‌های انتقادی	
	۰/۶۱		سؤال ۸			
	۰/۹۶		سؤال ۹			
	۰/۵۸		سؤال ۱۰			
	۰/۴۹		سؤال ۱۱			

پایایی کل	سطح معناداری	درجه آزادی	بارتلت	کیزرمیر	مهارت‌های دیجیتال
۰/۹۲	۰/۰۰	۳۰۰	۳۴۳۴/۳۰۳	۰/۹۳۱	
پایایی گویه	بار عاملی	سوالات		مؤلفه	
۰/۶۳	۰/۴۵	سؤال ۱۲		مهارت‌های اطلاعاتی	
	۰/۵۲	سؤال ۱۳			
	۰/۷۲	سؤال ۱۴			
	۰/۵۱	سؤال ۱۵			
۰/۸۰	۰/۸۳	سؤال ۱۶		مهارت‌های ارتباطی	
	۰/۶۹	سؤال ۱۷			
	۰/۷۵	سؤال ۱۸			
۰/۸۱	۰/۵۱	سؤال ۱۹		مهارت‌های امنیتی	
	۰/۵۶	سؤال ۲۰			
	۰/۶۱	سؤال ۲۱			
	۰/۷۰	سؤال ۲۲			
	۰/۶۴	سؤال ۲۳			
	۰/۵۳	سؤال ۲۴			
	۰/۵۸	سؤال ۲۵			

در جدول (۱) و (۲) مقادیر بار عاملی تمامی سؤالات بالای ۰/۴ است که نشان از سهم بالای سؤالات در شکل‌گیری عامل‌ها دارد.

همچنین معنی‌داری آزمون بارتلت (BT) و مقدار مناسب شاخص آماری کیزرمیر (KMO) در سطح اطمینان بیشتر از ۹۹ درصد برای پرسشنامه سواد حریم خصوصی برخط و مهارت‌های دیجیتال، حاکی از مناسب بودن داده‌های مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی می‌باشد و می‌توان نتیجه گرفت که همه شاخص‌ها برای اندازه‌گیری سازه‌ای مهارت‌های دیجیتال از اعتبار و اعتماد کافی برخوردار بودند.

۷. یافته‌های پژوهش

جدول (۳) آماره‌های توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳- آماره‌های توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	انحراف معیار	بیشترین	کمترین	میانگین از مقدار متوسط ۳
سواد حریم خصوصی برخط	۱۲/۸۶	۸۹	۲۰	۲/۷۳
آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط	۳/۴۶	۱۹	۴	۲/۶۷
آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات	۳/۴۸	۲۰	۴	۲/۱۵
آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط	۳/۵۲	۲۰	۴	۲/۳۵
مهارت‌های فنی	۳/۳۹	۲۰	۴	۳/۰۳
مهارت‌های اجتماعی	۴/۰۵	۲۰	۴	۳/۴۲
مهارت‌های دیجیتال	۱۸/۹۷	۱۲۴	۲۵	۳/۰۳
مهارت‌های فنی	۵/۸۵	۳۰	۶	۳/۲۱
مهارت‌های انتقادی	۴/۵۴	۲۵	۵	۲/۸۴
مهارت‌های ارتباطی	۳/۲۹	۲۰	۴	۲/۸۷
مهارت‌های اطلاعاتی	۳/۳۱	۱۵	۳	۳/۵۱
مهارت‌های امنیتی	۵/۹۸	۳۵	۷	۲/۹

همان‌طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود، میانگین متغیر سواد حریم خصوصی برخط برابر با ۲/۷۳ (از مقدار متوسط ۳) است. همچنین از میان ابعاد سواد حریم خصوصی برخط، بیشترین میانگین ۳/۴۲ (از مقدار متوسط ۳) مربوط به بعد مهارت‌های اجتماعی و کمترین میانگین ۲/۱۵ (از مقدار متوسط ۳) مربوط به بعد آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات است. با توجه به اینکه میانگین اکثر متغیرها کمتر از مقدار متوسط ۳ است، می‌توان گفت که وضعیت سواد حریم خصوصی برخط و ابعاد آن، کمتر از میانگین متوسط است. همچنین طبق جدول (۳) نتایج میانگین متغیر مهارت‌های دیجیتال برابر با ۳/۰۳ (از مقدار متوسط ۳) است که نشان می‌دهد در حد متوسطی قرار دارد.

جهت اطمینان از نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش، از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف^۱ استفاده شده است. در این آزمون اگر سطح معناداری مربوط به آماره Z کلموگروف-اسمیرنوف از ۰/۰۵ کوچک‌تر باشد، فرض صفر رد می‌شود و اگر سطح معناداری از ۰/۰۵ بزرگ‌تر باشد، دلیلی برای رد فرض صفر (یعنی نرمال بودن متغیرها) وجود ندارد. نتایج مربوط به آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش در جدول (۴) آمده است.

جدول ۴- نتایج مربوط به آزمون کلموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیرها

متغیر	آماره Z کلموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری
سواد حریم خصوصی برخط	۰/۰۴	۰/۰۹
مهارت‌های دیجیتال	۰/۰۴	۰/۲

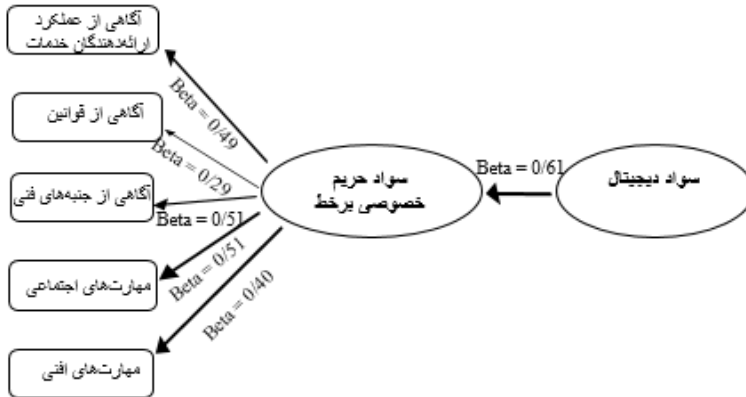
همان‌طور که در جدول (۴) ملاحظه می‌شود، با توجه به اینکه سطح معناداری مربوط به آماره کلموگروف-اسمیرنوف برای هر دو متغیر از ۰/۰۵ بزرگ‌تر شده است، بنابراین هر دو متغیر توزیع نرمال دارند.

جدول ۵- نتایج آزمون رگرسیون خطی مربوط به مهارت‌های دیجیتال
بر مؤلفه‌های سواد حریم خصوصی برخط

سوالات	ضریب مسیر	مقدار f	مقدار t	سطح معناداری	نتیجه
آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط	۰/۴۹	۱۰۱/۴۳۹	۱۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	تأیید شد
آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات	۰/۲۹	۳۰/۱۷۶	۵/۴۹۳	۰/۰۰۰	تأیید شد
آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط	۰/۵۱	۱۱۰/۹۳۴	۱۰/۵۳۳	۰/۰۰۰	تأیید شد
مهارت‌های فنی	۰/۵۱	۱۱۲/۸۵۳	۱۰/۶۲۳	۰/۰۰۰	تأیید شد
مهارت‌های اجتماعی	۰/۴۰	۶۱/۶۲۶	۷/۸۵۰	۰/۰۰۰	تأیید شد
سواد حریم خصوصی برخط	۰/۶۱	۱۹۲/۴۲۳	۱۳/۸۷۲	۰/۰۰۰	تأیید شد

در جدول (۵) نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون مهارت‌های دیجیتال (متغیر مستقل) بر سواد حریم خصوصی برخط و مؤلفه‌های آن ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد در سطح معناداری ۰/۰۰۰، مهارت‌های دیجیتال با ضریب تأثیر برابر با ۰/۴۹ بر آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط، با ضریب تأثیر برابر با ۰/۲۹ بر آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات، با ضریب تأثیر برابر با ۰/۵۱ بر آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط، با ضریب تأثیر برابر با ۰/۵۱ بر مهارت‌های فنی و با ضریب تأثیر برابر با ۰/۴۰ بر مهارت‌های اجتماعی نقش دارد. بر این اساس می‌توان ادعا کرد که سوالات پژوهش مبنی بر توانایی متغیرهای مستقل در پیش‌بینی واریانس متغیر وابسته و تمامی مؤلفه‌های آن مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین نتایج بدست آمده از ضرایب بتا نشان می‌دهد که مهارت‌های دیجیتال بیشترین تأثیر را بر مؤلفه آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط (ضریب تأثیر = ۰/۵۱) و بعد عملی مهارت‌های فنی (ضریب تأثیر = ۰/۵۱) و کمترین تأثیر را بر

مؤلفه آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات (ضریب تأثیر = $0/29$) داشته است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که مهارت‌های دیجیتال در سطح معناداری $0/000$ ، با ضریب تأثیر برابر با $0/61$ بر مقیاس کلی سواد حریم خصوصی برخط مؤثر است.

شکل ۱- ضرایب تأثیر بین متغیرهای پژوهش

شکل (۱) ضریب تأثیر مهارت‌های دیجیتال را بر سواد حریم خصوصی برخط و زیرمقیاس‌های آن نشان می‌دهد و به این معناست که مهارت‌های دیجیتال قدرت پیش‌بینی تمامی زیرمقیاس‌های سواد حریم خصوصی برخط را دارد.

۸. نتیجه‌گیری

افراد با بهره‌گیری از سواد حریم خصوصی برخط می‌توانند از اطلاعات شخصی خود محافظت کنند و به طور مستمر فرآیند آگاهی و سواد حریم خصوصی برخط را جهت حفظ حریم خصوصی به عنوان یک ضرورت در عصر دیجیتال مورد توجه قرار دهند. مهارت‌های دیجیتال از جمله عواملی هستند که در این زمینه نقش دارند و بر میزان سواد حریم خصوصی برخط افراد مؤثر است. طبق نتایج پژوهش حاضر، سواد دیجیتال تأثیر مثبت و معناداری روی افزایش سطح پنج مؤلفه سواد حریم خصوصی برخط (مهارت‌های فنی، مهارت‌های انتقادی، مهارت‌های اطلاعاتی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های امنیتی) و به طور کلی سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان دانشگاه رازی داشته است. همچنین میانگین متغیر سواد حریم خصوصی برخط برابر با $2/73$ (از مقدار متوسط ۳) است که می‌توان گفت وضعیت سواد حریم خصوصی برخط، کمتر از میانگین متوسط است. اما میانگین متغیر مهارت‌های دیجیتال برابر با $3/03$ (از مقدار متوسط ۳)، نشان می‌دهد در حد متوسطی قرار دارد.

یافته‌های این پژوهش با پژوهش لی و الخالدی (۲۰۲۰) و سیدری و همکاران (۲۰۱۹) که بیان کردند میزان سواد دیجیتال در درک حریم خصوصی داده‌ها اهمیت دارد، همسو است. علاوه بر این، نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش پارک (۲۰۱۳) که نشان دادند مهارت‌های دیجیتال بر رفتارهای حفاظتی افراد مؤثر است، هم جهت است؛ چرا که افراد با داشتن رفتار حفاظتی بیشتر، از سواد حریم خصوصی برخط بیشتری نیز برخوردار هستند. اما ممکن است افراد با وجود داشتن این سواد، رفتار محافظتی بیشتری نداشته باشند. در واقع یک نوع رابطه اعم و اخص بین سواد حریم خصوصی برخط و رفتارهای حفاظتی وجود دارد.

طبق نتایج پژوهش حاضر، از میان ابعاد سواد حریم خصوصی برخط، بیشترین تأثیر مربوط به مؤلفه آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط و مهارت‌های فنی (عملی) و کمترین تأثیر مربوط به مؤلفه آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات است. در بیان این نتایج از پژوهش حاضر می‌توان گفت از آنجا که مهارت‌های دیجیتال در برگیرنده مهارت‌های عملیاتی (مهارت‌های کار با سخت‌افزار و نرم‌افزار)، مهارت‌های اطلاعاتی (مهارت‌های لازم برای جستجو، انتخاب و پردازش اطلاعات در رایانه‌ها و منابع شبکه) و مهارت‌های استراتژیک (توانایی استفاده از رایانه‌ها و منابع شبکه به‌عنوان وسیله‌ای برای اهداف خاص، در جامعه) است (ون دایک^۱، ۲۰۰۲، به نقل از: کاظمی و حاج‌اسماعیلی، ۱۳۹۵، ص ۱۸۳). مطمئناً این مهارت‌ها بر آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط تأثیرگذار است و بر این بعد از سواد حریم خصوصی برخط نقش بیشتری دارد. البته آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات نیز از مباحثی است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا دانستن قوانین حقوقی موجب می‌شود افراد از آسیب‌ها و زیان‌های احتمالی به دلیل ناآگاهی و عدم کسب شناخت نسبت به حقوق خویش در امان باشند و اطلاع از قانون، هنگام استفاده از اینترنت و نیز موقع نقض حریم خصوصی برخط، عامل مهمی در دفاع از حقوق است. این امر با گسترش آموزش مباحث حقوقی و قوانین و مقررات به اعضای جامعه پیگیری می‌شود. دانش حقوقی، آنان را در سپهر حریم خصوصی خود توانمند می‌سازد، به طوری که می‌توان گفت افزایش ظرفیت‌های افراد در این زمینه به معنای برخورداری آن‌ها از منابع تصمیم‌گیری و توانایی است. به عبارت دیگر، وقوف افراد بر حقوق خویش به آن‌ها اجازه می‌دهد تا از این حقوق بهره‌مند شده و درصدد احقاق آن بآیند.

بر مبنای یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه‌گیری کرد که افزایش مهارت‌های دیجیتال

دانشجویان منجر به افزایش سواد حریم خصوصی برخط آنان می‌شود و هرگونه افزایش در مهارت‌های دیجیتال به افزایش و بهبود همه مؤلفه‌های سواد حریم خصوصی برخط (آگاهی از عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات برخط، آگاهی از جنبه‌های فنی حریم خصوصی برخط، آگاهی از قوانین حفاظت از اطلاعات و آگاهی از راهکارهای لازم برای کنترل فردی شامل مهارت‌های فنی و مهارت‌های اجتماعی) می‌انجامد. اگر ما خواهان امنیت بیشتر در استفاده از اینترنت هستیم، ناگزیر از سرمایه‌گذاری در این بخش بسیار مهم خواهیم بود. مهارت‌های دیجیتال و سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان، دو متغیری هستند که می‌توانند در رسیدن به این هدف ما را یاری دهند.

آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها در این زمینه می‌توانند نقش مؤثری داشته باشند. امروزه جوامع دیگر با استفاده از انواع ابزارهای مدرن به آموزش مهارت‌های دیجیتال دانش‌آموزان و دانشجویان پرداخته‌اند. پس، لازم است که با برنامه‌ریزی دقیق و اصولی، موجبات پیشرفت این مهم را فراهم سازیم، تا شاهد کاهش خطرات نقض حریم خصوصی افراد در اینترنت باشیم. یافته‌های چنین پژوهش‌هایی می‌تواند از یک‌سو به تغییر نگرش‌های موجود نسبت به سواد و اهمیت حفاظت از اطلاعات و از سوی دیگر به تغییرات رفتاری و عملکردی در عرصه جامعه بیانجامد. همچنین با توجه به اینکه این پژوهش جامعه جوان و دانشجوی کشور را مورد بررسی قرار داده است، از یافته‌های آن می‌توان در جهت افزایش مهارت‌های دیجیتال و سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان بهره جست. دانشجویان می‌توانند با اتخاذ راهکارهای مناسب، یک نوع استفاده مبتنی بر آگاهی را در استفاده از اینترنت داشته باشند. از این‌رو توانایی حفظ حریم خصوصی در آموزش‌های حرفه‌ای امری ضروری است و نگارش آثاری در این حوزه مطالعاتی، به منظور آموزش شیوه صحیح بهره‌گیری از فناوری و حفظ اطلاعات در فرآیندهای آموزشی می‌تواند تأثیر مطلوبی در پیشرفت این حوزه داشته باشد.

<http://stim.gom.ac.ir>

۹. پیشنهادها

۱) با توجه به نقش مهارت‌های دیجیتال در افزایش سطح سواد حریم خصوصی برخط، پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های آموزشی در این زمینه برای دانشجویان برگزار شود.

۲) همچنین می‌توان با توسعه منابع کتابخانه‌های دانشگاهی در جهت افزایش مهارت‌های دیجیتال دانشجویان، اقدام کرد.

۳) اساتید به تقویت مهارت‌های دیجیتال دانشجویان توجه بیشتری نمایند.

۴) با توجه به اینکه میانگین سواد حریم خصوصی برخط کمتر از مقدار متوسط است، پیشنهاد می‌شود مسئولین دانشگاه‌های مختلف جهت تدوین واحد درسی برای ارتقای سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان، توجه نمایند.

۵) همچنین پیشنهاد می‌شود، بروشورها و پوستره‌های مفید و مناسبی در جهت توسعه مهارت‌های سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان تهیه شود و دانشجویان برای بهره‌گیری از آن تشویق گردند.

منابع

- ادبی فیروزجاه، ح.، یمینی فیروز، م.، یمینی فیروز، م. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر سواد دیجیتالی بر افزایش سطح علمی دانشجویان تربیت بدنی (مطالعه موردی: دانشگاه غیرانتفاعی شمال آمل). *مطالعات دانش‌شناسی*، ۴(۱۴): ۱۱۷-۱۳۵.
<https://doi.org/10.22054/JKS.2018.36586.1203>
- جمشیدی، م.ج. (۱۳۹۶). مؤلفه‌ها و شاخص‌های حقوق شهروندی در زمینه حفاظت از اطلاعات شخصی در فضای مجازی. *مطالعات حقوق شهروندی*، ۱(۳): ۸۷-۱۱۲.
- حسینی، ا. (۱۳۹۶). رابطه سواد دیجیتالی و شایستگی‌های کانونی با عملکرد شغلی معلمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- حسینی، م.ح.، شاکری، م. (۱۳۹۴). درک اثر یادگیری الکترونیک بر عملکرد دانشجویان: نقش سواد دیجیتال مورد مطالعه: دانشجویان کارشناسی ارشد دوره‌های الکترونیک دانشگاه پیام نور استان مازندران. در: دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، کوالالامپور-مالزی، موسسه سرآمد کارین.
- رحیمی، ص.، احمدی، و.، عزیزی، ز. (۱۳۹۹). نقش و جایگاه سواد حریم خصوصی برخط در حفاظت از اطلاعات شخصی. *امنیت‌پژوهی*، ۱۹(۶۹): ۸۱-۹۸.
- سیاسی‌راد، ف.، بیچرانلو، ع. (۱۳۹۶). الگوهای بکارگیری راهبردهای سواد حریم خصوصی آنلاین؛ مطالعه موردی کاربران دختر اینستاگرام. *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۱۰(۳): ۱۲۵-۱۵۱.
<https://doi.org/10.22631/JICR.2017.1534.2230>
- عزیزی، ز.، رحیمی، ص.، احمدی، و. (۱۴۰۰). واکاوی عوامل مؤثر بر ارتقای سواد حریم خصوصی برخط دانشجویان. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*.
<https://doi.org/10.22055/slis.2021.34109.1758>
- فتحی، ی.، شاهرادی، خ. (۱۳۹۶). گستره و قلمرو حریم خصوصی در فضای مجازی. *حقوقی دادگستری*، ۸۱(۹۹): ۲۲۹-۲۵۲.
<https://doi.org/10.22106/JLJ.2017.29234>
- فرخ‌نیا، ر.، لطفی، ا. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فضای مجازی اینترنت بر مدرکایی. *انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۷(۲۲): ۹۲-۱۱۵.
- کاظمی، ح.، حاج‌اسماعیلی، ف. (۱۳۹۵). شکاف دیجیتالی از دسترسی فیزیکی تا استفاده متداول: تبیین نقش سواد مهارت دیجیتال و دسترسی انگیزشی. *مجله جهانی رسانه*، ۱۱(۲): ۱۸۰-۱۹۷.
- محسنی، ف.، صوفی‌زهره، م. (۱۳۹۶). پلیس و چالش‌های اجرایی تأمین امنیت سایبری. *پژوهش‌های دانش‌انظامی*، ۱۹(۴): ۱۶۳-۱۸۸.
- منافی، س.، رضایت‌پور، ز. (۱۳۹۷). حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی. تهران: عترت نو.
- میرزایی، ف.، صراف‌زاده، م.، خندان، م. (۱۳۹۸). چارچوب محتوای پیشنهادی برای آموزش سواد دیجیتال به کاربران کتابخانه‌های عمومی کشور. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، زودآیند.

References

- Adabi Firoozjah, H., Yamini Firooz, M. & Yamini Firooz, M. (2018). Study of the effect of digital literacy on increasing the academic level of physical education students (Case study: North Amol Non-Profit University). *Epistemological Studies*, 4(14): 117-135.
<https://doi.org/10.22054/JKS.2018.36586.1203> [in persian]
- Azizi, Z., Rahimi, S. & Ahmadi, V. (2021). Investigating the factors affecting the promotion of students' online privacy literacy. *Journal of Studies in Library and Information Science*.

- <https://doi.org/10.22055/slis.2021.34109.1758> [in persian]
- Bartsch, M. & Dienlin, T. (2016). Control your Facebook: An analysis of online privacy literacy. *Computers in Human Behavior*, 56: 147-154. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.11.022>
- Beck, E., Goin, M.E., Ho, A., Parks, A. & Rowe, S. (2021). Critical digital literacy as method for teaching tactics of response to online surveillance and privacy erosion. *Computers and Composition*, 61(1): 102654. <https://doi.org/10.1016/j.compcom.2021.102654>
- Debatin, B. (2011). *Ethics, privacy, and self-restraint in social networking*. In: S. Trepte & L. Reinecke (Eds.), *Privacy online* (pp. 47–60). Berlin, Germany: Springer.
- Farkhonia, R. & Lotfi, A. (2011). Investigating the effect of Internet cyberspace on fashion. *Quarterly Journal of the Iranian Association for Cultural Studies and Communication*, 7(22): 92-115. [in persian]
- Fathi, Y. & Shahmoradi, K. (2017). The scope and realm of privacy in cyberspace. *Legal Law*, 81(99): 229-252. <https://doi.org/10.22106/JLJ.2017.29234> [in persian]
- Hosseini, A. (2017). *Digital literacy and focal competencies with teachers' job performance*. Master Thesis. Department of Educational Sciences, Faculty of Education and Psychology, Shahid Madani University of Azerbaijan. [in persian]
- Hosseini, M.H. & Shakeri, M. (2016). *Understanding the effect of E-learning on students' performance: The role of digital literacy studied: Master students of electronic courses at Payame Noor University of Mazandaran Province*. In: 2nd International Conference on New Research in Management, Economics and Accounting, Kuala Lumpur-Malaysia, Leading Karin Institute. [in persian]
- International Federation of Library Associations and Institutions (2017). *IFLA Statement on Digital Literacy*. August 18. Available at: https://www.ifla.org/files/assets/faife/statements/ifla_digital_literacy_statement.pdf
- Jamshidi, M.J. (2017). Components and indicators of civil rights in the field of protection of personal information in cyberspace. *Journal of Civil Rights Studies*, 1(3): 87-112. [in persian]
- Kazemi, H. & Haj Ismaili, F. (2015). The Digital Gap from Physical Access to Common Use: Explaining the Role of Digital Literacy and Skills and Motivational Access. *World Journal of Media*, 11(2): 180-197. [in persian]
- Lee, J.Y. & Al khaldi, N. (2020). *Exploring the ethical implications of new media technologies: A survey of online platform users' digital literacy and its effects on digital trust and privacy awareness*. Abstract from 70th Annual International Communication Association Conference (ICA 2020), Washington D.C., Washington, United States.
- Litt, E. & Hargittai, E. (2014). A bumpy ride on the information superhighway: exploring turbulence online. *Computers in Human Behavior*, 36(1): 520-529. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.04.027>
- Manafi, S. & Rezayatpour, Z. (2018). *Privacy on social networks*. Tehran: Atrat No. [in persian]
- Masur, P.K., Teutsch, D. & Trepte, S. (2017). *Entwicklung und Validierung der Online-Privatheitskompetenzskala (OPLIS)*. Diagnostica. Available at: http://www.oplis.de/docs/OPLIS_pre-print.pdf
- Mirzaei, F., Sarrafzadeh, M. & Khandan, M. (2019). Content Framework for Teaching Digital Literacy to Public Library Users. *Information research and public libraries*, coming soon. [in persian]

- Mohseni, F. & Sufi-Zomorod, M. (2016). Police and the challenges of implementing cyber security. *Journal of Research Police Science*, 19(4): 163-188. [in persian]
- Nelson, K., Courier, M. & Joseph, G.W. (2011). Teaching Tip: An Investigation of Digital Literacy Needs of Students. *Journal of Information Systems Education*, 22(2): 547-556.
- Paine, C., Reips, U.-D., Steiger, S., Joinson, A. & Buchanan, T. (2007). Internet users' perceptions of 'privacy concerns' and 'privacy actions'. *International Journal of Human-Computer Studies*, 65(6): 526-536. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2006.12.001>
- Park, Y.J. (2013). Digital literacy and privacy behavior online. *Communication Research*, 40(2): 215-236. <https://doi.org/10.1177/0093650211418338>
- Rahimi, S., Ahmadi, V. & Azizi, Z. (2020). The role and place of online privacy literacy in the protection of personal information. *Security Research Quarterly*, 19(69): 81-98. <https://doi.org/10.22631/JICR.2017.1534.2230> [in persian]
- Rodríguez-de-Dios, I. & Igartua, J.J. (2016). Skills of Digital Literacy to Address the Risks of Interactive Communication. *Journal of Information Technology Research*, 9(1): 54-64. <https://doi.org/10.4018/JITR.2016010104>
- Rotman, D. (2009). *Are you looking at me? Social media and privacy literacy*. Poster presented at the iConference, Chapel Hill, NC.
- Sideri, M., Kitsiou, A., Tzortzaki, E., Kalloniatis, C. & Gritzalis, S. (2019). Enhancing University students' privacy literacy through an educational intervention. A Greek case-study. *International Journal of Electronic Governance*, 11: 333-360. <https://doi.org/10.1504/IJEG.2019.10018628>
- Siyasirad, F. & Bichranloo, A. (2017). Patterns of using online privacy literacy strategies; a case study of female Instagram users. *Iranian Cultural Research Quarterly*, 10(3): 125-151. <https://doi.org/10.22631/JICR.2017.1534.2230> [in persian]
- Trepte, S. & et al. (2015). *Do people know about privacy and data protection strategies? Towards the 'online privacy literacy scale' (OPLIS)*. In: Gutwirth, S., Leenes, R. & de Hert, P. (Eds), *Reforming European Data Protection Law*, Springer, Dordrecht: 333-365. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9385-8_14
- Veghes, C., Orzan, M., Acatrinei, C. & Dugulan, D. (2012). Privacy literacy: what is and how it can be measured? *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 14(2): 704-712. <https://doi.org/10.29302/oeconomica.2012.14.2.36>
- Weinberger, M., Bouhnik, D. & Zhitomirsky-Geffet, M. (2017). Factors affecting students' privacy paradox and privacy protection behavior. *Open Information Science*, 1(1): 1-18. <https://doi.org/10.1515/opis-2017-0002>
- Weinberger, M., Zhitomirsky-Geffet, M. & Bouhnik, D. (2017). Factors affecting users' online privacy literacy among students in Israel. *Online Information Review*, 41(5): 655-671. <https://doi.org/10.1108/OIR-05-2016-0127>
- Wills, C.E. & Zeljkovic, M. (2011). A personalized approach to web privacy: Awareness, attitudes and actions. *Information Management & Computer Security*, 19(1): 53-73. <https://doi.org/10.1108/09685221111115863>
- Wissinger, Ch.L. (2017). Privacy literacy: From theory to practice. *Communications in Information Literacy*, 11(2): 378-389. <https://doi.org/10.2200/s00735ed1v01y201609spt018>